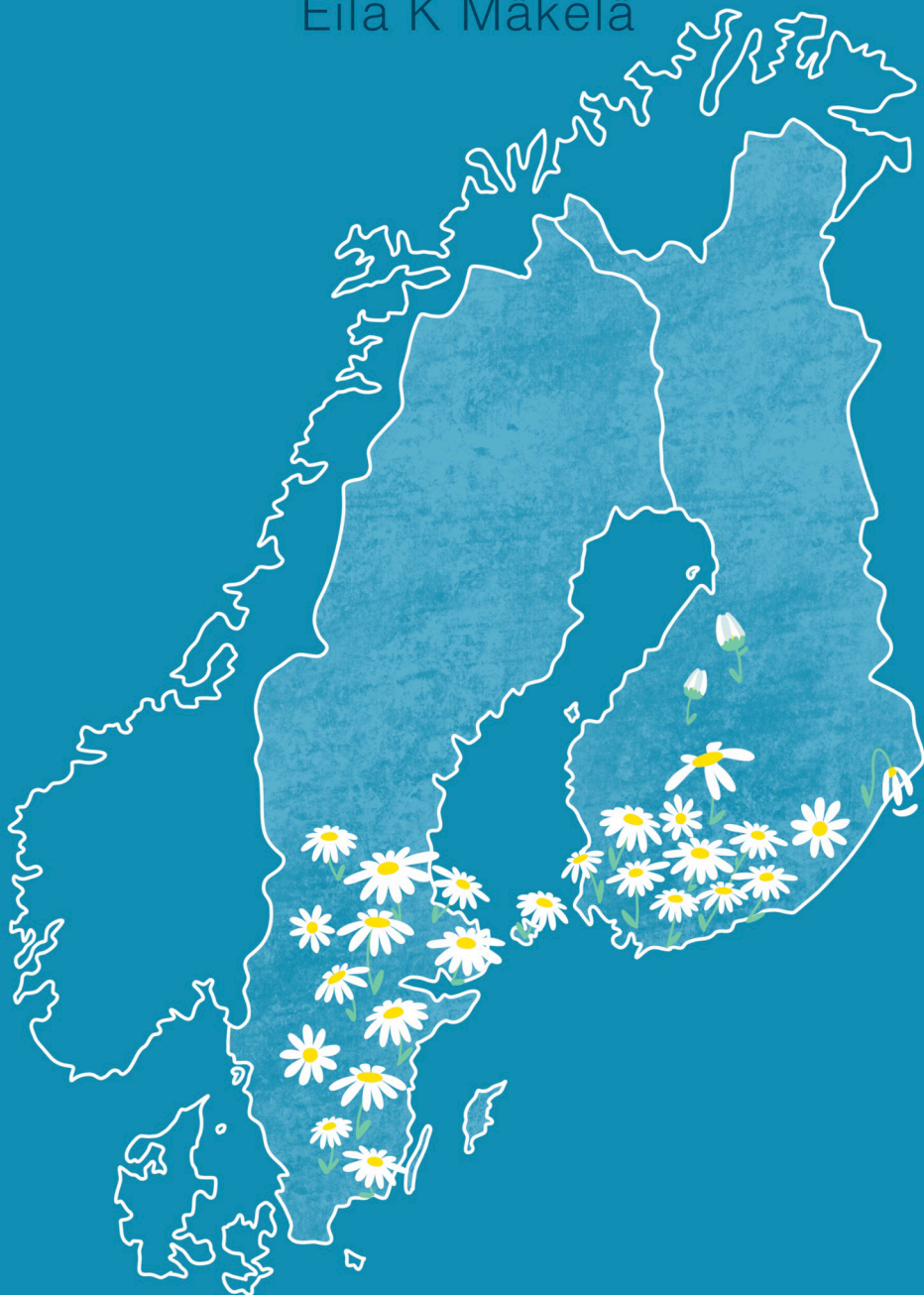

KASVAAKO RUUTSISSA PÄIVÄNKAKKAROITA

Eila K Mäkelä

KASVAAKO RUOTSISSA PÄIVÄNKAKKAROITA

Eila K Mäkelä

KASVAAKO RUOTSISSA PÄIVÄNKAKKAROITA

2020 Kirjailija Eila K Mäkelä
Taitto Greta Häggström
Kansi ja graafinen muoto Nora Häggström
Kustantaja BoD - Books on Demand Helsinki, Suomi
Valmistaja BoD - Books on Demand Norderstedt, Saksa
ISBN: 9789528022497

LUKIJALLE

Nyt olen kirjoittanut omaelämäkerrastani suurimman osan, noin 50 vuotta, tähän kirjaan. Nämä ovat minun henkilökohtaisia muistoja ja kokemuksia. Toisten mukana olleiden mielestä moni tapaus on tuntunut varmaan ihan erilaiselta. Mieheni Osmo, yhteisinä alkuvuosinamme lempinimeltä Osku, on kokenut kanssani monet näistä tapauksista, mutta hän ei ole tuntenut niitä samoin kuin minä. Jokainen elää ja tuntee vain oman kohtansa. Olen kiitollinen siitä, että mieheni on hyväksynyt kirjoittamiseni elämästämme. Kiitän kaikista yhteisistä vuosistamme ja toivon pitkää yhteistä elämän lopputaivalta.

Olen kiitollinen myös lapsistamme ja heidän perheistään. Ne ovat antaneet elämälle tarkoituksen ja sisällön. Kiitos teille!

Sisareni Marita on ollut suurena apuna käsitellessämme tämän kirjan tekstiä ja pohdiskellessamme sitä, miten paljon ruotsin kieli on vaikuttanut ilmaisuihini ja miten suomen kieli on muuttunut näiden vuosikymmenien aikana. Esimerkkinä Maritan huomautus, että olen kirjoittanut baari, kun olen tarkoittanut kahvilaa. Nykyisin baari on sellainen paikka, jota ennen sanottiin kapakaksi tai kuppilaksi. Kiitos Marita!

Poikamme tytär Nora on toteuttanut suunnittelemani kansikuvan. Kiitos Nora! Greta on auttanut tietokoneyhteyksissä. Kiitos Greta!

Haluan omistaa kirjan lapsillemme ja lastenlapsillemme. Toivon kertomani olevan avuksi, kun te Jarmo ja Ann-Sofi sekä lastenlapseni Greta, Max, Cornelia, Nora ja Mia etsitte juurianne ja mietitte eri ympäristöjen vaikutusta kauttamme teidän elämään ja geenien monipuolisuutta ja rikkautta.

Eila-äiti, mummi

ALKUSANAT

On minullakin mielipiteitä, vaikkei kukaan ole niistä suuremmin kertonutkaan. Jos olisin vaikkapa nyrkkeilijä ja lyönyt laillisesti jonkun tajuttomaksi kanveesiin tai jos olisin saanut sellaisen ulkomuodon, jota sanotaan kauniiksi ja vaikkei muuta olisikaan tai jos olisin ollut alkkis ja päässyt Jumalan voimalla nousemaan, niin minusta kerrottaisiin ja kirjoitettaisiin ja minulta kyseltäisiin, mitä mieltä mistäkin olen. Minun perheestäni ja taustastani kerrottaisiin. Ehkä minua ehdotettaisiin kansanedustajaksi. Mutta kun en ole mitään noista edellisistä, ei kukaan ole erikoisen kiinnostunut mielipiteistäni. Ei, koska minussa ei ole mitään mainosarvoa.

Minäpä kerron kysymättä. Nyt, kun sille päälle satuin.

Mikä minä sitten olen?

Olen niin sanottu aivan tavallinen ihminen. Ihminen ihmisten joukossa. Yksi osa massaa, mutta kuitenkin yksilö, erilainen kuin muut ihmismassan osat. Oikeastaan on väärin sanoa, että joku on tavallinen tai epätavallinen, kun ei kahta samanlaista ole. Onhan ihmisellä ominaisuus ja taipumus ajatella, että on yksi ihmismalli ja sellaiseksi pitäisi toistenkin muovaantua.

Synnyin sota-aikana erään pienen pitäjän syrjäisessä kylässä, Keski-Suomessa, yhden mökin, se oli kotini, savusaunassa. Olin ja olen perheen neljäs lapsi ja pari vuotta minun jälkeeni syntyi viides ja sota jatkui. Kävihän isä joskus lomalla. Minulla oli lapsena alemmuuskompleksi ja on osittain vieläkin. Tiesin, etten ollut sisaruksiani huonompi tai tyhmempi enkä kai rumempikaan, mutta luulin, että minua pidettiin sellaisena. Luulin että vain kolme ensimmäistä lasta olivat toivottuja ja ne olisivat riittäneet, varsinkin, kun kolmas oli poika. Ja ne olisivatkin riittäneet, jos nykyisillä mitoilla mitataan, mutta minkä luonnolle mahtoi - silloin.

Aika on opettanut minut ymmärtämään, miksi tunsin, ettei minusta pidetty. Tiedän nyt, että sain kaiken sen rakkauden vanhemmiltani, mitä he niissä olosuhteissa pystyivät antamaan. Rakkauden osoitukset eivät vain tulleet sellaisessa muodossa, mitä lapsi luonnollisesti odottaa ja mikä nykyisin voidaan toteuttaa - rauhan aikana.

Äiti teki kaikkensa; hoiti karjan, teki touko- ja elonkorjuutyöt, teki laidunaidat, hakkasi halkoja ja ajoi ne metsästä kotiin, hakkasi valtiollekin määrätyn määrän, huolehti ruuat ja vaatteet lapsille ja naapureillekin ompeli, teki aikuisten vanhasta lapsille uutta, lapioi lumet, lämmitti huoneet yksin neljän, myöhemmin viiden lapsen kanssa yli neljän vuoden ajan. Vanhin lapsista oli viiden vuoden, kun sota alkoi ja kymmenen kun sota loppui.

Se oli äidinrakkautta. Ei hän muuten olisi jaksanut. Hän rakasti meitä. Millä ajalla hän olisi ennättänyt minua ottamaan syliinsä enää ainakaan sitten, kun oli uusi imetettävä, pikkusisko. Hyvä, kun ennätti hänet imettää. Isot siskot (7- ja 5-vuotiaat) saivat sitten muuten pikkusiskon hoitaa.

Ja isä oli sodassa. Äidillä ainainen pelko siitä, miten siellä käy. Sinne moni jäi. Tänne syrjäkylällekin tuli monelle perheelle viimeinen viesti. Me saimme isän takaisin, kun sota loppui.

Sota-ajan jälkeinen aika oli rakentamisen aikaa. Uuden elämän aikaa. Rakennettiin uutta ja korjattiin vanhaa. Ei vain taloja ja tavaroita, vaan myös ihmisiä ja ihmissuhteita. Oli paljon korjattavaa. Oli rikottuja kaupunkeja ja kyliä, teitä ja siltoja. Oli ruumiillisesti ja henkisesti vammautuneita ihmisiä. Kaikki haluttiin korjata, alkaa alusta. Myös hengellisesti. Monet kiittivät Jumalaa sodan loppumisesta. Monet miehet halusivat pitää rintamalla Jumalalle antamansa lupauksen, samoin naiset, lapset ja vanhukset kotirintamalla: tehdä parannusta elämässään ja antaa johtoasema Jumalalle. Oli

niitäkin, jotka olivat katkeria ja syyttivät. Syyttivät itseään, toisiaan ja Jumalaa.

Meitä on ollut kaikenlaisia aina ja on edelleenkin.

Se aika oli myös pula-aikaa. Sota oli tuhonnut ja sotavuosien aikana oli kulutettu melkein kaikki alkutekijöihinsä. Eikä uutta ollut saatavana. Vähitellen alkoi kauppoihin tulla tavaraa. Laadusta ei puheltu. Kaikki kelpasi. Isä alkoi suunnitella uuden talon rakentamista, kun mökki, jossa oli vain tupa ja kamari alkoi käydä pieneksi ja harvaksi. Ei pysynyt talvella lämpimänä. Yöllä jäättyi vesi ämpäriin ja aamulla oli huoneitten nurkat kuurassa. Peitteissä oli lämmin, kun toinen toistaan lämmitti. Kaksi tai kolme nukkui yhdessä sängyssä.

Isä kaivoi innolla uuden talon perustusmontun, mutta ei saanutkaan sementtiä. Talonteko jäi. Montusta ja multakasoista tuli lasten leikkipaikka. Kohta paikat alkoivat nurmettua, puskettua ja metsittyä. Mutta isän elämäninto säilyi. Hän osti lisää peltoja ja maapaloja parempaa rakentamisaikaa odotellessa. Perhekin alkoi taas kasvaa tavallisessa tahdissa muutaman vuoden tauon jälkeen eikä näin ollen rakennussuunnitelmia voinut kokonaan mielestä jättää.

Kun tarvikkeita saatiin, niistä rakennettiin, vaikka myöhemmin jouduttiinkin osittain purkamaan ja korjaamaan. Koko perheen voimalla rakennettiin uusi koti. Ei sille paikalle mihin monttu oli kaivettu, vaan muutaman kilometrin päähän, tien varteen, lähemmäksi palveluja; maitoautoa ja linja-autoyhteyksiä.

Oli hengellinenkin pula-aika. Hengellisen asian kysyntää ja tarvetta oli enemmän kuin tarjontaa. Laatu ei siinäkään kaikistellen ratkaissut, vaan tarve. Maallikkosaarnaajia haluttiin syrjäkylille, kun sieltä ei päästy kirkkoon tai

seuroihin. Vaikka matkat olivat pitkät, työalueet laajat, oli monia, jotka kokivat tärkeäksi lähteä tähän hengelliseen rakennustyöhön.

Kotikylälläkin alkoi niin sanottu hengellinen herätys. Vanhempanikin kokivat elämässään sen. Sanotaan, että rakkaalla lapsella on monta nimeä, niin tällaisellakin tapahtumalla: kääntyä Jumalan puoleen, uskoontulo, parannusenteko, ratkaisu, uudestisyntyminen, kääntyminen, elämänmuutos, täyskäännös, Jeesukselle elämän antaminen, Jeesuksen vastaanottaminen, antaa Jeesukselle sydämensä, ottaa Jeesus sydämeensä. Nämä yhdessä ja yksittäin tarkoittavat yhtä ja samaa asiaa.

Hengellisiä tilaisuuksia oli usein. Melkein kaikki kyläläiset vauvoista vanhuksiin kokoontuivat niihin, kuka uteliaisuuttaan, kuka synninhädässään, kuka kutsujan mieliksi. Se asia tuli kokouksissa selväksi, että jokaisen on henkilökohtaisesti ratkaistava suhteensa Jumalaan ja Jeesukseen ja päätettävä itse uskoako vai ei. Oli niitäkin, jotka yrittivät päättää toisten puolesta, mutta ”ei kannettu vesi kaivossa pysy”, sanotaan.

Se usko, mikä isällä ja äidillä oli, se kesti. Se oli todellista sekä sisäisesti että ulkonaisesti, yhtäpitävää sanoissa ja teoissa. Sen mukaista oli lastenkasvatuskin. Oli elämänohjeet, säännöt ja rajat. Olivathan ne olleet ennenkin ja olivat kaikilla siihen aikaan, mutta nyt laitettiin Raamattu niiden pohjaksi. Raamatusta koko yhteiskunnan säännöt on alkujaan otettukin, vaikka sitä ei aina muistetakaan, mutta siitä muistutettiin.

Niin kuin aina on ollut, niin oli silloinkin, että seurakunnan säännöt muotoutuivat seurakuntaa vetävien henkilöiden luonteenpiirteiden mukaan ja kuinka he tulkitisivat Raamattua. He saivat myös ohjeita isompien paikkakuntien seurakunnilta suuntaviivojen vetämiseen. Seurakunta oli se

uskovien ryhmä, joka erosi valtion kirkosta ja perusti oman yhteisön. Siihen seurakuntaan otettiin jäseneksi vain ne, jotka tunnustivat olevansa omakohtaisesti uskoon tulleita ja elivät sen mukaisesti. Raamatun sanat: "Joka uskoo ja kastetaan, se pelastuu..." tuli tutuksi tässä yhteydessä. Elämä oli omantunnon tarkkaa. Piti ottaa vastuu käyttäytymisestään Jumalan edessä, sanottiin. Osittain se meni siihen, että ei annettu vastuuta itselle, vaan toinen vahti toistaan. Piti olla määrätynlainen ihmisten edessä. Siitä yksi esimerkki:

Oli lauantai. Isä tuli iltahämärissä kotiin metsästä ja huomasi, että kirves oli pudonnut reestä tulomatkalla. Hän lähti sitä etsimään, mutta ei löytänyt sitä pimeässä. Velipoika sai tehtäväkseen etsiä se sunnuntaiaamuna. Hän asteli sitten sunnuntaiaamuna kirves olalla kotia kohti, kun yksi kylän isäntä tuli vastaan. Isäntä pysähtyi moittimaan poikaa pyhätyöstä eikä jäänyt kuuntelemaan olisiko pojalla ollut jotain sanottavaa.

Pienoinen kostonhalu piili sen jälkeen velipojan mielessä ja hän odotti tilaisuutta. Se tuli, kun kevät tuli ja sulatti lumet liian nopeasti. Oli sunnuntaiaamu. Velipoika pistäytyi kyseisen isännän taloon. Kylällä oli tapana, että jokainen pistäytyi talossa kuin talossa silloin tällöin. Ihmeteltiin, mikä oli, jos joku ei käynyt pitkään aikaan. No kuinka ollakaan, oli tämä mainittu talon isäntä kantamassa ämpärillä kellarista vettä. Velipoika kysäisi, että miten sen pyhätyön kanssa oikein oli. Siitä sukeutui keskustelu, miten Jeesusta moitittiin sapattina parantamisesta ja opetuslapsia tähköpäiden katkomisesta. Jeesuksen vastaukseen nojaten eivät kirveenhaku ja veden kellarista otto olleet tuomittavia tekoja.

Vanhempani olivat ahkeria, aina työssä ja touhussa. Sitä he meille lapsillekin opettivat. Isällä oli tapana sanoa, että Suomi ei laiskoja elätä ja että ei saa sanoa, että ei osaa, jos ei ole yrittänyt ja pitää yrittää niin kauan, että osaa. Mutta koskaan ei heillä ollut niin kiire, etteivätkö olisi joutaneet auttamaan

apua tarvitsevia. Jos joku tuli pyytämään puimaan tai puunpilkkomiseen, joku meiltä lähti, vaikka omat puutkaan eivät olleet pilkottu. Oliko se aina oikeinkaan, kuka tietää.

Tällainen on perustus ja tällaiset rakennusaineet minulle annettiin elämäni rakentamista varten.

□□□

Nyt olen siinä elämäni vaiheessa, jolloin kelaan mielelläni nauhaa taaksepäin. Haluaisin tietää miksi mikin on niin kuin on, mikä on ollut kannattamatonta mikä kannattavaa. jälkiviisaus ainakin on kannattamatonta. Se on tyhmintä viisautta, siis tyhmyyttä. Elämän nauhaa ei voi kelata takaisin. Ei voi. Voi vain muistella.

Nyt haluaisin tietää tarkemmin, sanoisinko syvemmin esimerkiksi omien vanhempieni mielipiteistä ja tunteista eri tilanteissa. Olen herännyt liian myöhään. Vanhempani eivät ole enää kertomassa. Silloin, kun he vielä olivat, en ymmärtänyt kysyä.

Kaikkien on kai käytävä läpi jotenkin samantapaiset elämän vaiheet. On aika, jolloin omat senhetkiset ympyrät ovat niin tärkeitä, ettei ole tilaa menneelle. Rakennetaan ja mennään eteenpäin. Niinhän pitääkin olla. Se on luonnon laki. Edessä on aika, jolloin käännytään katsomaan taaksepäin ja etsitään sieltä vastauksia kysymyksiin. Sen vuoksi omistan nämä kirjoittamani ajatukset pääasiassa lapsilleni, jotka ehkä löytävät vastauksen johonkin miksi-kysymykseen, kun niiden aika tulee.

Eila-äiti

Kevät

Kevät oli harvinaisen kaunis ja lämmin. Läksyjen lukemisesta ei tahtonut tulla mitään, vaikka koko opiskeluajan yhteenveto, lopputentit olivat edessä. Kahden vuoden aikana oli luokasta tullut melkein kuin toinen koti ja luokkalaisista kuin perheenjäseniä. Kohta se loppuisi. Jokainen lähtisi työelämään, kuka entiseen, kuka uuteen työpaikkaan. Se tuntui vähän haikealta.

Kuka jaksaa lukea läksyjä, kun kevät on kauneimmillaan?

-Jos minä saisin suunnitella koulut ja lukukaudet, suunnittelisin ne aivan toisin, kuin mitä ne nyt ovat, sanoin ovella poistuttuamme luokasta viimeisen oppitunnin jälkeen.

-No miten? Joku porukasta kysyi.

-Niin, ettei ainakaan lopputenttejä näin kauniiksi kevääksi.

-Mutta ei aina ole tällainen kevät. Nyt eivät edes illat ole viileät.

Hienoinen, auringon lämmittämästä maanpinnasta nouseva sumu himmensi auringonpaistetta iltaisin ja nosti samalla maasta kevään tuoksun, mullan tuoksun. Sää oli melkein käsin kosketeltavan pehmeä.

On ollut sellaisia keväitä. Ainakin silloin oli.

Jos joku *pinko* sellaisena kevätiltana jäi kämpilleen yksin läksyjen ääreen, niin vähän tärähtäneenä häntä pidettiin.

Viisaammaksi katsottiin, jos nämä innokkaat kokoontuivat yhdessä lukemaan jonkun asunnolle tai jonnekin mäenrinteeseen.

Jotkut jättivät tietoisesti kirjansa laukkuun ja lähtivät ilman laukkuja ulos. Jotkut taas ottivat kyllä kirjat mukaansa puistoon tai rannalle, mutta eivät aukaisseetkaan niitä. Minä kuuluin tähän jälkimmäiseen joukkoon.

Luokkalaiset, 28 tyttöä ja viisi poikaa, olivat kuin itsestään jakautuneet pienempiin ryhmiin tämän kahden vuoden aikana. Mikä yhdisti? Harrastukset, luonteenpiirteet, taustat. Joka tapauksessa oli löydetty kaverit, joiden kanssa symppassi. Kukaan ei ollut yksin. Meidän porukka 3 tyttöä ja yksi poika, löysi toisensa seurakuntien nuortenilloissa. Poika oli nimeltään Osmo, mutta me tytöt annoimme hänelle lempinimen Osku. Meitä yhdisti usko ja siihen kuuluva elämän muoto. Kapakat ja tanssisalit eivät olleet meitä varten. Meitä kiinnosti toistemme seurakuntien tilaisuudet. Olimmehan aikaisemmin olleet kukin siinä karsinassa, johon oli uskonelämässään osunut. Lauantaisin oli nuortenilta melkein joka seurakunnassa. Päivällä sovimme, mihin illalla menemme. Lauantaikin oli työ- ja koulupäivä.

Nuortenillan jälkeen menimme jonkun kotiin porukalla *jatkoille*, sanottiin. Oli paljon yhteistä tuttua, mutta paljon myös uutta. Ehkä ne monet keskustelut opettivat enemmän kuin sunnuntain saarnat. Arki-iltoina olimme paljon ulkona "kartsalla". Se oli keskikaupungin korttelin ympäri kiertämistä, milloin myötä-, milloin vastapäivään. Siellä olivat "kaikki" nuoret. Sinne *piti* mennä. Siellä tavattiin tuttuja ja tuntemattomia. Jäätiin joskus keskustelemaan vastaantulevien kanssa ja alettiin tervehtiä tuntemattomiakin muutaman vastaan tulemisen jälkeen.

Joskus lähdimme pyöräilemään, kävelimme rannalle tai lähdimme soutelemaan.

Mitä vähemmän koulupäiviä oli jäljellä, sitä enemmän tuntui olevan keskustelun aiheita. Usein jäin viimeiseksi ainoan ryhmämme pojan kanssa, kun yksi toisensa jälkeen lähti

kotiinsa. Hänenkin oli ennätettävä viimeiseen linja-autoon, joka lähti kaupungista lauantaisin kymmenen minuuttia yli puolenyön ja arki-iltoina kaksi tuntia aikaisemmin. Hän saattoi minut asunnolleni.

Oli taas kerran lauantai aamupäivä koulussa. Kenelläkään muulla ryhmässämme ei ollut mahdollisuus lähteä soutelemaan heti koulun jälkeen, kuin Oskulla ja minulla. Päätimme lähteä kahdestaan.

-Otetaan kirjat mukaan, niin tulee yhdessä luettua paremmin, esitin.

-Ja kysellään sitten, mitä on luettu, niin kuin tenttikysymyksiä lopputenttiä varten.

Kirjat unohtuivat rannalle. Me soutilimme, keskustelimme, keinuimme veneessä. Aika kului. Auringon säteet kulkivat jo horisontista veden pintaa pitkin meitä kohti.

-Miltä sinusta tuntuu, kun koulu kohta loppuu? Onko kiva muuttaa maalle taas? kysyi Osku minulta.

-Maalle on kiva muuttaa, mutta kyllähän se tuntuu vähän kummalliselta, kun jokainen lähtee omalle taholleen ja kieltämättä uusi työkin jännittää.

-Minä vaan palaan entiseen työhön ja jään tänne. Ajattelin, että voisitko tulla meille huomenna? Tapaisit minun äidinkin. Sinä olet tavannut vain isän. Meilläkin on vene, voisimme mennä siellä soutelemaan.

Lupauduin ja seuraavana päivänä laitoin itseni muka hienoksi, korkokantakengät jalkaan ja nätti mekko päälle ja retkivaatteet kassiin. Jännitti tavata Oskun äiti.

Eila K Mäkelän tuotantoa:

Finn-kirjan kustantamana ilmestyi vuonna 1978 Kaksi satua-niminen kirja, jossa satu nimeltä Kaksi siirtolaispeikkoa oli Eila Kekaraisen kirjoittama. (Nykyinen kirjailija-taiteilijanimi Eila K Mäkelä)

2011 Juuret Heikkilässä-kirja perheen selviämisestä sota-aikana, kun isä oli rintamalla yli neljän vuoden ajan.

2019 Kylä täynnä elämää -kirja kylän elämästä sota-ajan jälkeen.

Nyt ilmestyneeseen kirjaan Kasvaako Ruotsissa päivänkakkaroita on tallennettu Eilan 50 vuotta.

OSAELÄMÄKERTA.

Monet nuoret sekä lapsiperheet muuttivat pois - 60 ja -70 luvulla Suomesta, pakoon työttömyyttä sekä taloudellisia vaikeuksia. Haaveet paremmasta elämästä houkuttelivat lähtemään Australiaan, Kanadaan tai Ruotsiin. Ruotsi tarvitsi työvoimaa ja Ruotsiin pääsi suhteellisen vaivattomasti niin kutsutuilla Ruotsin laivoilla.

Eila K. Mäkelä kertoo elämänsä monisäikeisistä vaiheista ennen perheen perustamista ja sitten myöhemmin nuoren perheen muutosta uuteen kotimaahan Ruotsiin. Hän kertoo avoimesti ja pelkistetysti perheen äidin näkökulmasta arjen riemuista ja huolista.

Ruotsinsuomalaisista on puhuttu monella tavalla sekä Suomessa, että Ruotsissa. Suomessa; oman maan hylkäävinä lähtivät kultaa vuolemaan. Ruotsissa; työteliäinä ja hyvin monet viinaan menevinä tappelijoina.

Tässä yhden perheen vaiheita viidenkymmenen vuoden ajalta.

Lue!

Marita Mäkelä Jansson

